



Marcin Ściślak\*, Andrzej Rokita  
AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO WE WROCŁAWIU

## ORGANIZACJA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W WYBRANYCH LICEACH OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH WROCŁAWIA

### Abstract

The organization of P.E. in upper secondary schools in Wrocław

**Background.** The aim of the study was to identify the organization of physical education in the new core curriculum. The research material consists of the professional qualifications of 32 physical education teachers, the sports infrastructure and the method of the physical education implementation were diagnosed. **Material and methods.** The primary research method was a diagnostic survey and survey technique. Moreover, a teacher personal questionnaire of physical culture and a questionnaire to assess working conditions for the implementation of school physical education were applied. To identify how to implement physical education classes in schools and how to offer a variety of classes for the students to choose from, a personal questionnaire (RZWF) was used. It was created independently on the basis of the Decree of the Minister of National Education of 23 December 2008 on the core curriculum and general education in particular types of schools. **Results.** The study which diagnosed the professional qualifications of the physical education teachers showed that all of them graduated from the University School of Physical Education, and the highest percentage of the teachers have been working for over 21 years. Half of the diagnosed teachers have a chartered teacher status. Half of the teachers have at least an instructor certificate in a single discipline. Among those teachers, most people have a coach or instructor licence to conduct classes in basketball, volleyball, swimming, soccer and downhill skiing. The study on the diagnosis of the ways of implementing physical education classes showed that five secondary schools implemented a traditional classroom-lesson system, and four schools – a mixed system (classes in the classroom-lesson system, and activities to be chosen by a student). **Conclusions.** The research has shown that in more than half of the diagnosed secondary schools in Wrocław some new opportunities for the organization of physical education have been introduced.

**Key words:** physical education, qualifications, secondary schools

**Słowa kluczowe:** wychowanie fizyczne, kwalifikacje, liceum ogólnokształcące

### WPROWADZENIE

We współczesnym rozumieniu istotą wychowania fizycznego jako integralnej części wszechstronnego wychowania jest oddziaływanie na całą osobowość wychowanka, co oznacza kształtowanie zarówno jego kompetencji aksjologicznych (odnoszących się do sfery emocjonalno-wolicjonalnej), jak i technologicznych (dotyczących sfery intelektualno-sprawnościowej), a w konsekwencji przygotowanie go do całościowej troski o ciało poprzez uczestnictwo w kulturze fizycznej (Pawłucki 2007). Pawłucki traktuje na-

uczyciela jako „[...] służyć edukacyjnego, który jest jednocześnie panem dla siebie, o ile ideał dobra, jaki wspiera, uwzniośla dobro indywidualne uczestników życia w społeczeństwie. Ostatecznie istotne dla godności nauczyciela nie jest to, czy komuś służy, bo posługę spełniać musi, lecz jakiemu dobru służy” (Pawłucki 2009, s. 14). Uczniowi potrzebny jest nauczyciel przygotowany, zdolny do negocjacji, a zwłaszcza przekonujący go mądrością etyczną, będący tłumaczem „sensu i bezsensu kultu ciała” (Pawłucki 2001, s. 127).

W świetle najnowszych badań związanych ze sprawnością fizyczną i zdrowotnością człowieka niezwykle ważne i potrzebne staje się określenie zakresu oraz możliwości oddziaływania szkolnego procesu wychowania fi-

---

\* Autor korespondencyjny

zycznego na organizm młodego człowieka (Bronikowski 2012). „Znajomość uwarunkowań zachodzących w procesie wychowania fizycznego – jak podkreśla Osiński (2002, s. 135) – ma ogromne znaczenie. W lekcyjnej formie zajęć rzutują one na tok, strukturę i typ lekcji, a i od nich uzależnia się zarówno sposób wpływania na postawy do kultury fizycznej, jak i np. natężenie wysiłku fizycznego. W większości szkół szkolny program wychowania fizycznego rozpisany jest przy uwzględnieniu jedynie dwu podstawowych osobniczych uwarunkowań, tj. wieku i płci uczniów. Jednakże istnieje potrzeba permanentnego uwzględnienia zarówno pozostałych cech osobniczych, jak i wielkiej liczby pozasobniczych sytuacji i okoliczności towarzyszących”.

Od roku szkolnego 2009/2010 wdrażana jest w Polsce nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego (Rozp. MEN z dnia 23 grudnia 2008 r., Dz.U. z 2009, nr 4, poz. 17). Wprowadza ona kilka istotnych zmian w wychowaniu fizycznym na wszystkich poziomach edukacji.

Zajęcia wychowania fizycznego, począwszy od IV klasy szkoły podstawowej przez gimnazjum i szkołę ponadgimnazjalną, powinny odbywać się częściowo w grupach zainteresowań, zgodnie z wyborem dokonany przez ucznia. Wymaga to od szkół tworzenia własnej oferty zajęć uwzględniających różnorodne formy aktywności ruchowej w ramach grup do wyboru (Cendrowski i wsp. 2008).

Na podstawie „Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 września 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego” (Dz.U. z 2011 r., nr 175, poz. 1042) możliwe jest ułożenie trzech godzin zajęć obowiązkowego wychowania fizycznego w sposób zapewniający pełne wykorzystanie zasobów szkoły oraz jej otoczenia i stworzenie własnej, oryginalnej oferty aktywności fizycznej dla uczniów. Dyrektor szkoły przygotowuje propozycję zajęć do wyboru przez uczniów, uwzględniając ich potrzeby zdrowotne, zainteresowania oraz osiągnięcia w danym sporcie lub aktywności fizycznej, uwarunkowania lokalne, miejsce zamieszkania uczniów, tradycje sportowe środowiska lub szkoły oraz możliwości kadrowe (Rozp. MEN z dnia 23 grudnia 2008 r., Dz.U. z 2009 r., nr 4, poz. 17).

Przedstawiony model realizacji wychowania fizycznego to wyzwanie i jednocześnie szansa m.in. na spełnienie oczekiwań ucznia, a więc jego lepszą motywację i większe zaangażowanie – ćwiczy to, co lubi, co samodzielnie wybrał z oferty (Cendrowski i wsp. 2008). Tym samym istnieje prawdopodobieństwo, że w przyszłości (jako dorosła osoba) będzie powracał do tego, co w przeszłości sprawiało mu przyjemność. Założenie to jest zgodne z prawem efektu Thorndike’a (Ostaszewski 2000).

Podstawą stworzenia podziału obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego na zajęcia klasowo-lekcyjne i zajęcia do wyboru przez uczniów jest przeświadczenie, że dzięki możliwości samodzielnego wybierania rodzaju i form zajęć uczniowie mogą podejmować aktywność ruchową zgodną z zainteresowaniami, predyspozycjami i oczekiwaniami oraz uczestniczyć w zajęciach, które będą dla nich satysfakcjonujące i dostosowane do ich możliwości (Wróblewski 2011).

W latach 2007–2010 Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę uczestnictwa 18 661 uczniów w zajęciach wychowania fizycznego (Buczyński 2011). W skontrolowanych szkołach z etapu na etap edukacji wzrastało krytyczne postrzeżenie przez uczniów form realizacji tego przedmiotu. Opinię, że zajęcia te nie są interesujące, wyraziła w ankietach prawie 1/5 uczniów ostatnich klas podstawowych, 1/4 uczniów gimnazjum i 1/3 uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Rezultaty tej kontroli wykazały bardzo niekorzystne tendencje. W skontrolowanych szkołach odnotowano niski poziom aktywnego uczestnictwa uczniów w zajęciach wychowania fizycznego z tendencją spadkową: z 77,5% w roku szkolnym 2007/2008 do 76,7% w roku szkolnym 2008/2009. Liczba uczniów niećwiczących na lekcjach wychowania fizycznego wynosiła: na II etapie (klasy IV–VI szkoły podstawowej) 9,5%, na III etapie (gimnazjum) 12,9% i na IV etapie (szkoły ponadgimnazjalne) 21,8%. Wyniki badań Głównego Urzędu Statystycznego (2008) wykazały ponadto, że aktywność rekreacyjno-sportowa Polaków w większości dyscyplin sportowych istotnie maleje wraz z wiekiem (Buczyński 2011).

Potwierdzają to rezultaty badań uzyskane

dziesięć lat wcześniej przez Dobosza i Trzcinską (2000). Udowodnili oni rosnącą wraz z wiekiem tendencję nieuczestniczenia w zajęciach wychowania fizycznego z powodu długoterminowych zwolnień lekarskich (średnio w klasie osiągającą poziom 10,6% w wypadku dziewcząt i 8,4% w wypadku chłopców).

Podczas badań zrealizowanych przez Małską-Śmiałowską i Kołodziej (2005) wśród głównych przyczyn niezadowolenia z lekcji wychowania fizycznego chłopcy wymieniali przede wszystkim małą liczbę zajęć z gier zespołowych i złe warunki, a dziewczęta sugerowały, że wolałyby inne ćwiczenia.

Rezultaty wykonanych przez Bereźnickiego (2010) badań młodzieży szkół gimnazjalnych w Szczecinie ujawniły dużą niechęć uczniów do zajęć turystycznych.

Wyniki badań Górnej (2001) wykazały niewystarczające przygotowanie młodzieży do czynnego uczestnictwa w kulturze fizycznej. Stan opanowania wiedzy instrumentalnej nie stwarzał u większości młodzieży wystarczających podstaw do samodzielnego, skutecznego, bezpiecznego i niezależnego od warunków podejmowania aktywności ruchowej na rzecz własnej sprawności fizycznej, zdrowia i wypoczynku.

W roku szkolnym 2009/2010 Ministerstwo Edukacji Narodowej przeprowadziło monitorowanie wdrażania podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego. Zostały nim objęte publiczne i niepubliczne przedszkola, oddziały przedszkolne oraz szkoły podstawowe i gimnazja. Celem owego monitorowania było pozyskanie informacji o sposobie, w jaki w przedszkolach i szkołach zapoznawano się z nową podstawą programową, stosowanych przez przedszkola i szkoły rozwiązaniach organizacyjnych, a zwłaszcza informacji o uwzględnieniu zalecanych warunków i sposobów realizacji (Buczyński 2011).

Najczęściej stosowaną formą organizacji wychowania fizycznego okazał się system klasowo-lekcyjny (57%). W 1/4 szkół zajęcia wychowania fizycznego odbywały się w systemie klasowo-lekcyjnym – 2 godziny oraz 1 godzina w innych formach. W 18% szkół realizowana była 1 godzina w systemie klasowo-lekcyjnym oraz 2 godziny w innych

formach, co znaczy, że w 43% przypadków przynajmniej jedną lekcję wychowania fizycznego prowadzono w innej formie, proponowanej w podstawie programowej (Buczyński 2011).

W szkołach (w których co najmniej 1 godzina wychowania fizycznego organizowana była w innej formie) najczęściej realizowano zajęcia sportowe (44%), rekreacyjno-zdrowotne (29%), rzadziej taneczne (16%) i aktywne formy turystyki (11%) (Wróblewski 2011).

Kontrolerzy Najwyższej Izby Kontroli (NIK) wraz z powołanymi specjalistami w ponad połowie szkół stwierdzili nieprawidłowości polegające na przyjęciu do realizacji programów nauczania wychowania fizycznego nieuwzględniających posiadanej bazy sportowej oraz zainteresowań i potrzeb uczniów, a także nieokreśleniu wymagań edukacyjnych, stanowiących podstawę kształcenia i oceniania osiągnięć uczniów (Buczyński 2011).

Sondaż Centrum Edukacji Obywatelskiej (Polanowska 2013) przeprowadzony w ramach kampanii „WF z klasą” wykazał, że „[...] na każdej lub prawie każdej lekcji gry zespołowe realizuje 73% dziewcząt i aż 83% chłopców. Poza tym realizowana jest gimnastyka (50% dziewczyn, 38% chłopców) i biegi (odpowiednio 30% i 26%). Inne sporty występują na lekcjach rzadko, a jeśli już – to w przypadku dziewcząt jest to fitness, tenis, tenis stołowy, badminton oraz śladowo – taniec. Pływanie minimum raz w tygodniu ma 7% badanych, a raz w miesiącu 16%. Salę gimnastyczną posiada 90% szkół, boisko 57%, ale 43% badanych uczniów skarży się, że na lekcjach wychowania fizycznego czasem lub często jest tłok, 1/3 uczniów narzeka, że jest zimno, 26% – że jest brudno, 21% – że brakuje sprzętu, tyle samo – że lekcje są odwoływane” (Polanowska 2013, s. 3).

Badania diagnozujące kwalifikacje zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego, infrastrukturę sportową szkół oraz sposoby realizacji zajęć wychowania fizycznego przeprowadziło wielu badaczy, m.in.: Rokita (1999), Cancela Carral i Pérez (2010), Christodoulou (2010), Jansa (2010), Konukman (2010), Mersh (2010), Petrie (2010), Smibert (2010), Xu (2010), Schwarz (2011), Patterson i Collins (2012) oraz Prokopczyk (2013).

Koszczyk i Gandziarski (2001) zdiagnozowali kwalifikacje zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego z byłego województwa sieradzkiego. Zbadano 208 nauczycieli ze 122 szkół podstawowych. Wśród przebadanych nauczycieli tylko 26,9% miało przygotowanie kierunkowe, w tym zaledwie 7,7% uzyskało tytuł zawodowy magistra wychowania fizycznego. Wyniki badań wykazały ponadto, że 73,1% nauczycieli prowadzących zajęcia wychowania fizycznego nie ma odpowiednich kwalifikacji do realizacji tego przedmiotu. Jedna trzecia badanych posiadała dodatkowe uprawnienia umożliwiające prowadzenie m.in. atrakcyjnych rekreacyjno-sportowych zajęć pozalekcyjnych. Zajęcia takie prowadziło jednak tylko 9,1% nauczycieli.

Jedynie 22% uczniów uznało, że inni (niż pan/pani od wychowania fizycznego) nauczyciele są wysportowani, a jeszcze mniej (15%) zauważyło, że ćwiczą oni w czasie imprez sportowych w szkole. Zamiast dać dobry przykład, 85% nauczycieli tylko obserwowało ćwiczących. Wielu nauczycieli wychowania fizycznego skarżyło się, że w szkole są traktowani jak nauczyciele drugiej kategorii.

Jagusz (2009) przeprowadził w 2006 r. badania wśród 66 nauczycieli wychowania fizycznego. Wyniki wykazały, że 53% badanych ukończyło akademię wychowania fizycznego, 20% – wyższą szkołę pedagogiczną, a 27% – politechnikę. Wśród przebadanych nauczycieli najwięcej miało staż pracy krótszy niż 5 lat (44%). Nauczyciele pracujący 5–10 lat stanowili 23%. Stażem mieszczącym się w granicach 11–20 lat mogło pochwalić się 21% badanych. Najmniej liczną grupę stanowiły osoby ze stażem pracy wynoszącym 21–30 lat (12%). Ponadto 27% badanych nauczycieli wychowania fizycznego to byli nauczyciele stażyści, 23% – nauczyciele kontraktowi, 33% – mianowani i 17% – dyplomowani. Uprawnienia trenera posiadało zaledwie 2,2% nauczycieli, a instruktora – 1,3%.

W latach 2007–2009 NIK przeprowadziła kontrolę pod hasłem: „Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych” (Buczyński 2011).

W roku szkolnym 2008/2009 w publicznych szkołach dla dzieci i młodzieży zatrudnionych było 52 238 nauczycieli wychowania fizycznego, co stanowiło 8,5% ogółu

nauczycieli (614 129 osób). Najwyższy stopień awansu zawodowego, tj. stopień nauczyciela dyplomowanego, uzyskało 46,3% nauczycieli wychowania fizycznego. Wraz z grupą nauczycieli mianowanych stanowili oni 76% ogółu nauczycieli wychowania fizycznego pracujących w tych szkołach (Buczyński 2011).

Spośród ogółem 52 238 nauczycieli wychowania fizycznego 1/4 posiadała dodatkowe uprawnienia zawodowe w dziedzinie kultury fizycznej i sportu, w tym: uprawnienia trenera – 6167 osób, instruktora – 6874 osoby i menedżera – 291 osób (Buczyński 2011).

W skontrolowanych szkołach spośród 228 nauczycieli wychowania fizycznego 3 osoby posiadały stopień naukowy doktora, a 217 osób legitymowało się tytułem zawodowym magistra. Dwie trzecie nauczycieli posiadało dodatkowe uprawnienia trenerskie i/lub instruktorskie. Wśród 153 nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej 1 osoba posiadała stopień naukowy doktora, a 149 osób – tytuł zawodowy magistra.

Większość nauczycieli wychowania fizycznego (59%) uzyskała stopień nauczyciela dyplomowanego, nauczycielem mianowanym było 23% badanych. Nieco odmienne wyniki badań diagnozujących kwalifikacje zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego otrzymała Kosiba (2012). Z przebadanych 225 nauczycieli z Małopolski, uczących na różnych poziomach edukacji, studia podyplomowe ukończyło 38,6% nauczycieli (w tym 42,9% kobiet i 34,4% mężczyzn), a kursy kwalifikacyjne – ponad 60% (w tym 56% kobiet i 65,6% mężczyzn).

Według Kosiby (2012) ważną sferą doskonalenia zawodowego nauczyciela jest jego udział w różnego rodzaju konferencjach miedzyuczelnianych, naukowych i naukowo-dydaktycznych, które organizują uczelnie i ośrodki doskonalenia zawodowego. Konferencje miedzyuczelniane są często rutynowymi, odbywającymi się przynajmniej raz w roku, spotkaniami nauczycieli dotyczącymi poszczególnych specjalności przedmiotowych i większość badanych brała udział w co najmniej kilku takich konferencjach. Znacznie rzadziej nauczyciele uczestniczyli w konferencjach naukowych lub naukowo-dydaktycznych. Konferencje takie odnotowało w swoim do-

robku zawodowym 13,6% nauczycieli wychowania fizycznego. Niewielu badanych wzięło w nich jednak czynny udział, wygłaszając np. referat, bo zaledwie 3 osoby (Kosiba 2012).

Wyniki sondażu Centrum Edukacji Obywatelskiej (Polanowska 2013) wykazały, że porównanie nauczycieli wychowania fizycznego z innymi pedagogami wyżej klasyfikuje tych pierwszych: nauczyciele wychowania fizycznego są bardziej lubiani (tak uważa aż 42% badanych, że mniej – twierdzi tylko 12%; reszta nie widzi różnic), pasjonują się swoim przedmiotem (39% tak uważa, 9% jest przeciwnego zdania), potrafią motywować uczniów (odpowiednio 39% i 15%), są szanowani przez uczniów (odpowiednio 33% i 10%), prowadzą ciekawe lekcje (odpowiednio 30% i 15%). Niepokojące jest jednak to, że tylko 36% nauczycieli i 43% nauczycielek WF ćwiczy razem z uczniami.

Lewandowski (1994) przeprowadził w 1992 i 1993 r. badania stanu infrastruktury sportowej 100 szkół podstawowych oraz rozpoznał kwalifikacje zawodowe 260 nauczycieli prowadzących zajęcia wychowania fizycznego w 28 szkołach podstawowych we Wrocławiu. Wyniki jego badań wykazały, że prawie 1/3 szkół nie posiadała sali sportowej. W infrastrukturze zewnętrznej prawie połowa placówek nie dysponowała boiskiem do koszykówki, prawie 40% nie miała boiska do piłki siatkowej i piłki ręcznej, a ponad 50% – boiska do piłki nożnej.

W 1997 r. Gandziarski (2000) przeprowadził badania stanu infrastruktury sportowej 122 szkół podstawowych dawnego województwa sieradzkiego. Tylko 6,6% szkół posiadało wielofunkcyjne sale sportowe. Ponad połowa badanych placówek nie dysponowała żadną salą sportową. Tylko 20% szkół było wyposażonych w urządzenia do konkurencji lekkoatletycznych, 17% miało boiska do koszykówki, a mniej niż 30% – do piłki siatkowej i piłki ręcznej. Boiska do piłki nożnej posiadało prawie 20% szkół.

Dobrze wykorzystywanych było 2600 zbudowanych w Polsce orlików. Jedynie 17% badanych uczniów nie miało w okolicy orlika, a jeśli był, to nigdy nie skorzystało z niego tylko 14% (Polanowska 2013).

Z 26 249 publicznych szkół halami spor-

towymi i salami gimnastycznymi dysponowały 14 883 szkoły (57%). Małe sale gimnastyczne stanowiły 1/3 szkolnych hal sportowych i sal gimnastycznych w szkołach (29%). Ponadto skontrolowane szkoły posiadały boiska do siatkówki (2,4%), boiska do koszykówki (8,7%), boiska do piłki ręcznej (5,5%), korty tenisowe (25,4%), boiska do piłki nożnej (6,1%), boiska do hokeja na trawie (16,7%), bieżnie proste (10%), bieżnie okólnie (15,3%), skocznie (3,5%) i rzutnie (19,6%) (Buczynski 2011).

Kolejna kontrola przeprowadzona przez NIK odbyła się w latach 2009–2012 pod nazwą „Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych i niepublicznych” (Prokopczyk 2013). Jej celem była ocena organizacji i efektów kształcenia w szkołach publicznych i niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych w zakresie wychowania fizycznego i sportu szkolnego, a także działań Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Sportu i Turystyki odnoszących się do wspierania wychowania fizycznego i uprawiania sportu w szkołach. Ocena dotyczyła m.in.:

- przestrzegania w skontrolowanych szkołach publicznych i niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych zasad organizacji i realizacji procesu kształcenia z zakresu wychowania fizycznego i sportu szkolnego;
- skuteczności działań zmierzających do zapewnienia aktywnego udziału uczniów w zajęciach wychowania fizycznego;
- tworzenia i przestrzegania w szkołach bezpiecznych warunków realizacji zajęć wychowania fizycznego;
- aktywności nauczycieli wychowania fizycznego w zakresie doskonalenia zawodowego oraz skuteczności nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektorów szkół w dziedzinie wychowania fizycznego.

Najwyższa Izba Kontroli w skontrolowanych szkołach oceniła negatywnie organizację i efekty kształcenia wychowania fizycznego. W ponad połowie szkół nie podejmowano wystarczających działań służących zapewnieniu uczniom bezpiecznych warunków podczas zajęć wychowania fizycznego. Stwierdzone w tym obszarze nieprawidłowości polegały na użytkowaniu obiektów i urządzeń sportowych znajdujących się w wadli-

wym stanie technicznym oraz nieposiadających odpowiednich atestów i certyfikatów (Prokopczyk 2013).

Wprowadzenie reformy programowej wychowania fizycznego nie wpłynęło na zwiększenie zainteresowania uczniów tym przedmiotem. Szkoły w niewielkim stopniu korzystały z możliwości uatrakcyjnienia zajęć wychowania fizycznego poprzez stworzenie oferty uwzględniającej umiejętności i potrzeby uczniów.

Z badań NIK (Prokopczyk 2013) wynika, że szkoły nie potrafiły stworzyć ciekawej oferty programowej dla uczniów. Uczniowie wskazywali, że nauczyciele nadmiernie preferują gry zespołowe (28%) oraz ćwiczenia gimnastyczne (20%). Inne formy zajęć – np. bieganie, taniec, aerobik, jazda na łyżwach, pływanie lub jazda na nartach czy aktywna turystyka – stanowiły zaledwie margines wszystkich prowadzonych zajęć. Uczniowie w ograniczonym stopniu mieli też możliwość wyboru rodzaju ćwiczeń. Takie rozwiązania wprowadzono zaledwie w 3 szkołach podstawowych w klasach IV–VI (15% skontrolowanych szkół), w niespełna połowie gimnazjów (44%) i 2 szkołach ponadgimnazjalnych (9%) (Prokopczyk 2013).

## CEL BADAŃ

Podjęmując badania, postanowiono rozpoznać organizację wychowania fizycznego w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu po wprowadzeniu nowej podstawy programowej. Cel poznawczy badań stanowiło zdiagnozowanie kwalifikacji zawodowych nauczycieli wychowania fizycznego, infrastruktury sportowej i sposobów realizacji zajęć wychowania fizycznego w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu.

Celem aplikacyjnym było wykorzystanie wyników badań (przez dyrekcje i nauczycieli wychowania fizycznego) do planowania i programowania zajęć wychowania fizycznego i oferty zajęć do wyboru dla uczniów, kwalifikacji zawodowych nauczycieli wychowania fizycznego oraz infrastruktury sportowej w badanych liceach ogólnokształcących.

Poszukiwano odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. W jakich formach realizowane są zajęcia wychowania fizycznego w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu?

2. Jaka jest oferta zajęć do wyboru dla uczniów liceów ogólnokształcących we Wrocławiu?

3. Jaka jest infrastruktura sportowa liceów ogólnokształcących we Wrocławiu?

4. Jakie są kwalifikacje zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego pracujących w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu?

## MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Materiał badawczy stanowili nauczyciele 9 losowo dobranych liceów ogólnokształcących we Wrocławiu. Dobór losowy szkół dokonany został za pomocą programu komputerowego Microsoft Excel z wykorzystaniem generatora liczb losowych.

Diagnozy organizacji wychowania fizycznego w szkołach dokonano na początku pierwszego semestru nauki (tj. we wrześniu 2012 r.). W wylosowanych liceach ogólnokształcących zdiagnozowano ponadto kwalifikacje zawodowe 32 nauczycieli wychowania fizycznego (14 kobiet i 18 mężczyzn), nauczających w klasach A i B. Ponadto zewidencjonowano infrastrukturę sportową szkół oraz prześledzono sposób realizacji założeń programowych wychowania fizycznego.

Podstawą metodą badawczą był sondaż diagnostyczny, a techniką – ankieta. Zastosowano kwestionariusz oceny warunków pracy szkoły do realizacji wychowania fizycznego (Górna 2001) oraz kwestionariusz osobowy nauczyciela kultury fizycznej (Górna 2001). Na potrzeby pracy analizowano odpowiedzi na pytanie 1, 3, 4 i 5 (podpunkty A–C).

Do rozpoznania sposobu realizacji zajęć wychowania fizycznego w szkołach oraz oferty zajęć do wyboru dla uczniów wykorzystano autorską ankietę (RZWF), stworzoną na podstawie „Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół” (Dz.U. z 2009, nr 4, poz. 17). Ankieta (RZWF) zweryfikowano, przeprowadzając badania pilotażowe.

## WYNIKI

Kwalifikacje zawodowe nauczycieli  
wychowania fizycznego nauczających  
w wybranych liceach ogólnokształcących  
we Wrocławiu

Wszyscy zdiagnozowani nauczyciele ukończyli akademię wychowania fizycznego. Ponad 1/3 nauczycieli wychowania fizycznego nauczających w objętych badaniem liceach ogólnokształcących we Wrocławiu miała staż pracy wynoszący powyżej 21 lat (37,5%). Niepełna 20% nauczycieli pracowało w szkole 11–15 lat (18,7%) (tab. 1).

Połowa nauczycieli uzyskała stopień nauczyciela dyplomowanego, w tym 57,1% kobiet i 44,4% mężczyzn. Ponad 1/3 stanowili nauczyciele mianowani (34,4%) (ryc. 1).

Uprawnienia trenera jednej dyscypliny sportu posiadała ponad połowa nauczycieli (w tym 42,8% kobiet i 61,1% mężczyzn). Pozostali nauczyciele (46,9%) nie mieli żadnych

uprawnień trenerskich. Najwięcej nauczycieli legitymowało się uprawnieniami trenera koszykówki (15,6%). Nikt z nauczycieli wychowania fizycznego nauczających w wybranych liceach ogólnokształcących we Wrocławiu nie posiadał dwóch i więcej uprawnień trenerskich (tab. 2).

Wśród nauczycieli pracujących w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu najwięcej osób posiadało uprawnienia trenera lub instruktora koszykówki (10 osób), piłki siatkowej (5 osób) oraz pływania, piłki nożnej i narciarstwa zjazdowego (po 3 osoby) (ryc. 2).

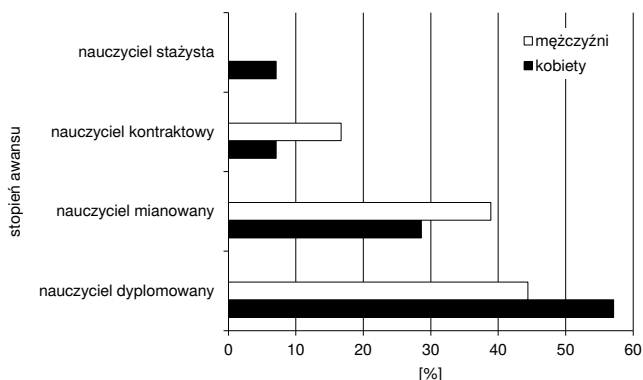
Uprawnienia instruktorskie posiadała ponad połowa nauczycieli (53,1%), w tym najwięcej było osób, które uzyskały upraw-

Tab. 1. Staż pracy nauczycieli wychowania fizycznego w badanych liceach ogólnokształcących

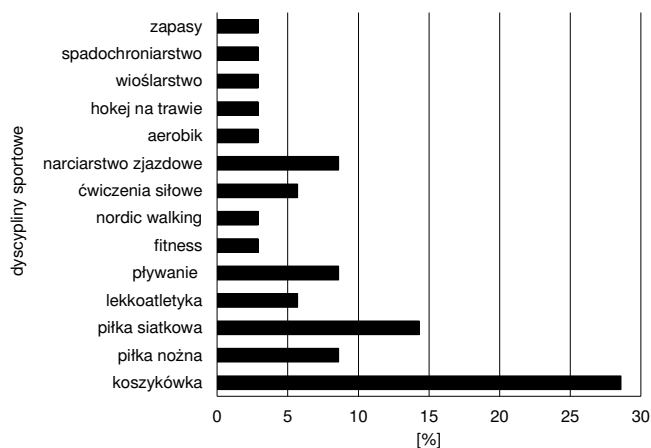
Staż pracy [lata]	Kobiety [%]	Mężczyźni [%]
1–5	14,3	11,1
6–10	21,4	11,1
11–15	21,4	16,7
16–20	7,1	22,2
Powyżej 21	35,8	38,9

Tab. 2. Uprawnienia trenerskie nauczycieli wychowania fizycznego w badanych liceach ogólnokształcących

Uprawnienia trenera	Kobiety [%]	Mężczyźni [%]
Jednej dyscypliny:	42,8	61,1
– koszykówki	28,6	5,5
– piłki nożnej	–	16,7
– lekkoatletyki	7,1	–
– wioślarstwa	–	5,5
– sportu spadochronowego	–	5,5
– piłki siatkowej	–	11,1
– zapasów	–	5,5
– hokeja na trawie	7,1	–
Brak uprawnień	57,2	38,9



Ryc. 1. Stopień awansu zawodowego nauczycieli wychowania fizycznego w badanych liceach ogólnokształcących



Ryc. 2. Liczba uprawnień trenerskich lub instruktorskich nauczycieli wychowania fizycznego według dyscyplin sportowo-rekreacyjnych w badanych liceach ogólnokształcących

Tab. 3. Uprawnienia instruktorskie nauczycieli wychowania fizycznego w badanych liceach ogólnokształcących

Uprawnienia instruktora	Kobiety [%]	Mężczyźni [%]
Jedna dyscyplina	7,1	16,7
Dwie dyscypliny	14,3	27,8
Trzy dyscypliny	21,4	11,1
Cztery dyscypliny i więcej	0	5,5
Brak uprawnień	57,1	38,9

nienia instruktora dwóch dyscyplin (21,9%). Niewiele ponad 15% nauczycieli miało uprawnienia instruktora trzech dyscyplin sportowych, a 12,5% badanych – jednej dyscypliny (prawie połowa nauczycieli nauczających w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu nie posiadała żadnych uprawnień instruktorskich) (tab. 3). Prawie połowa mężczyzn miała uprawnienia ratownika wodnego WOPR. Spośród nauczycieli objętych badaniem 16,7% mężczyzn i 7,1% kobiet posiadało uprawnienia do prowadzenia gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej (tab. 4).

Podsumowując analizę wyników badań dotyczących kwalifikacji zawodowych nauczycieli wychowania fizycznego, można stwierdzić, że nie były one zbyt „rozbudowane”. Ponad połowa nauczycieli posiadała

Tab. 4. Dodatkowe uprawnienia (oprócz instruktorskich i trenerskich) nauczycieli wychowania fizycznego w badanych liceach ogólnokształcących

Uprawnienia	Kobiety [%]	Mężczyźni [%]
Ratownik WOPR	–	38,9
Gimnastyka korekcyjno-kompensacyjna	7,1	16,7
Fizjoterapia	7,1	–
Brak dodatkowych uprawnień	85,8	44,4

dodatkowe uprawnienia zawodowe (trenerskie lub instruktorskie).

Sposoby realizacji zajęć wychowania fizycznego i oferty zajęć do wyboru dla uczniów badanych liceów ogólnokształcących we Wrocławiu

Spośród dziewięciu zdiagnozowanych liceów ogólnokształcących we Wrocławiu w pięciu realizowany był tradycyjny system klasowo-lekcyjny. W pozostałych czterech (w liceum nr VI, VII, VIII i XV) obowiązywał system mieszany (zajęcia w systemie klasowo-lekcyjnym oraz zajęcia do wyboru przez ucznia). W żadnym z liceów nie prowadzono lekcji wychowania fizycznego wyłącznie w systemie zajęć do wyboru przez ucznia (tab. 5).



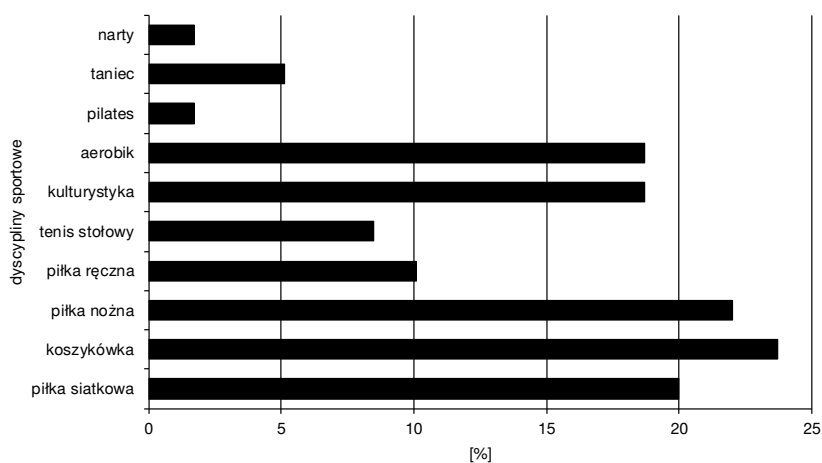


Tab. 7. Częstotliwość wyboru zajęć w badanych liceach ogólnokształcących

Częstotliwość wyboru zajęć	Liceum ogólnokształcące								
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	XIII	XV	XVII
Semestralnie	brak	brak	-	-	+	brak	brak	+	brak
Rocznie	wyboru	wyboru	+	+	-	wyboru	wyboru	-	wyboru

Tab. 8. Sposoby podziału uczniów na grupy zajęć do wyboru w badanych liceach ogólnokształcących

Sposób podziału	Liceum ogólnokształcące								
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	XIII	XV	XVII
Ze względu na poziom klas	brak	brak	+	-	brak	brak	-	+	brak
Ze względu na zainteresowania	podziału	podziału	-	+	podziału	podziału	+	-	podziału



Ryc. 3. Rodzaje dyscyplin realizowanych na zajęciach do wyboru przez uczniów badanych liceów ogólnokształcących

chowania fizycznego w wybranych liceach ogólnokształcących we Wrocławiu, stwierdzono, że ponad połowa diagnozowanych placówek realizowała zajęcia w sposób tradycyjny, nieuwzględniający nowych możliwości podziału na zajęcia do wyboru przez ucznia.

#### Infrastruktura sportowa w badanych liceach ogólnokształcących we Wrocławiu

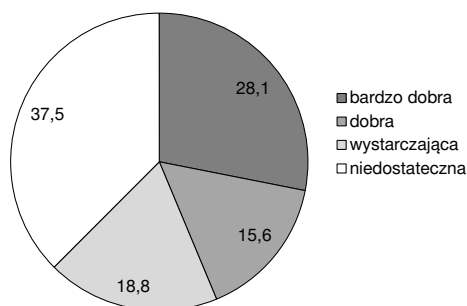
Wszystkie zdiagnozowane licea posiadały salę sportową. W czterech szkołach były bo-

iska szkolne do piłki nożnej, w pięciu – do piłki ręcznej, a w sześciu – inne sale gimnastyczne. W sześciu liceach znajdowały się inne obiekty sportowe – najczęściej siłownie i małe sale do aerobiku. W żadnym z diagnozowanych liceów nie było pływalni i kortów tenisowych (tab. 9).

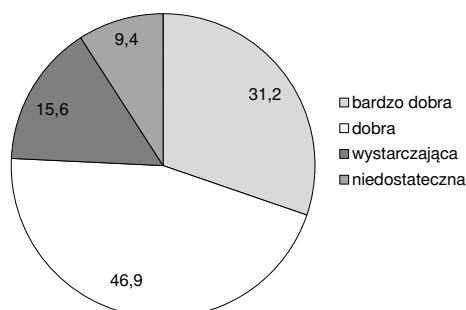
Ponad 1/3 nauczycieli wychowania fizycznego określiła liczbę obiektów sportowych w swoich szkołach jako niedostateczną (37,5%). Niewiele mniej nauczycieli oceniło ją jako bardzo dobrą, a prawie 20% – jako wystarczającą (ryc. 4).

Tab. 9. Infrastruktura sportowa badanych liceów ogólnokształcących

Obiekt sportowy	Liceum ogólnokształcące									Ogółem [%]
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	XIII	XV	XVII	
Sala sportowa	+	+	+	+	+	+	+	+	+	100
Pływalnia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Boisko do piłki nożnej	-	+	-	+	+	-	+	-	-	22,2
Boisko do piłki ręcznej	+	+	+	-	-	-	-	+	+	55,5
Boisko do koszykówki	-	-	+	+	-	+	-	+	-	44,4
Boisko do piłki siatkowej	-	-	+	+	-	-	-	-	-	33,3
Kort tenisowy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Ścieżka zdrowia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Inne sale gimnastyczne	-	+	-	+	+	-	+	+	+	66,7



Ryc. 4. Opinia nauczycieli wychowania fizycznego na temat liczby obiektów sportowych w wybranych liceach ogólnokształcących [%]



Ryc. 5. Opinia nauczycieli wychowania fizycznego na temat liczby przyborów i przyrządów sportowych w wybranych liceach ogólnokształcących [%]

Prawie połowa nauczycieli oceniła dobrze liczbę posiadanych przyborów i przyrządów, 31,2% – bardzo dobrze, a tylko 9,4% uznało tę liczbę za niedostateczną (ryc. 5).

Na podstawie analizy wyników badań dotyczących stanu infrastruktury sportowej w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu można stwierdzić, że ponad 1/3 nauczycieli wychowania fizycznego uznała liczbę obiektów sportowych za niedostateczną, prawie połowa nauczycieli natomiast bardzo dobrze oceniła liczbę przyborów i przyrządów sportowych.

## DYSKUSJA

Według NIK (Buczyński 2011) spadek liczby uczniów aktywnie uczestniczących w zajęciach wychowania fizycznego na kolejnych etapach edukacji spowodowany był w szcze-

gólności nietrafnie dobranymi programami nauczania, stosowaniem mało atrakcyjnych form prowadzenia zajęć oraz wadliwym systemem oceniania osiągnięć uczniów, a także nieodpowiednią infrastrukturą sportową.

Najwyższa Izba Kontroli uznała, że spadek udziału uczniów w zajęciach wychowania fizycznego w sytuacji różnorodnych warunków działania szkół i fakultatywnego charakteru rozporządzeń dotyczących dopuszczalnych form organizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego oznacza zaniechanie przez szkoły możliwości stworzenia uczniom wyboru takiej formy aktywności ruchowej, która odpowiada ich umiejętnościom i zainteresowaniom, a także uwzględniającej ich osiągnięcia sportowe, poziom sprawności i potrzeby zdrowotne.

Wyniki przeprowadzonych badań diagnostycznych kwalifikacje zawodowe nauczy-

cieli wychowania fizycznego wykazały, że wszyscy oni ukończyli akademię wychowania fizycznego, a staż pracy większości z nich wynosił powyżej 21 lat. Połowa zdiagnozowanych nauczycieli posiadała stopień awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego. Również ponad połowa nauczycieli uzyskiwała uprawnienia trenerskie lub instruktorskie z jednej dyscypliny. W zdiagnozowanych liceach pracowała niewielka liczba nauczycieli stażystów i nauczycieli kontraktowych. Większość stanowili doświadczeni nauczyciele, którzy przeszli wszystkie szczeble awansu zawodowego. Wydaje się, że przyczyną małej liczby młodych nauczycieli zatrudnionych w liceach ogólnokształcących jest niż demograficzny.

Rezultaty badań Jagusza (2009) okazały się odmienne. Najmniej liczną grupę tworzyli pedagodzy ze stażem pracy wynoszącym 21–30 lat. Większość stanowili nauczyciele pracujący 5–10 lat oraz 11–20 lat. Wśród nauczycieli najwięcej osób posiadało uprawnienia trenerskie lub instruktorskie z koszykówki, piłki siatkowej oraz pływania, piłki nożnej i narciarstwa zjazdowego. Zdecydowanie inne wyniki uzyskali Koszczyk i Gandziarski (2001). Wśród nauczycieli objętych badaniem tylko niespełna 1/3 miała przygotowanie kierunkowe, z czego zaledwie 7,7% posiadało tytuł zawodowy magistra wychowania fizycznego.

Różnica wyników badań otrzymanych przez autorów niniejszej pracy i przez innych badaczy (Jagusz 2009, Koszczyk i Gandziarski 2001) najprawdopodobniej ma związek z rokiem realizacji badań. Badania Koszczyka i Gandziarskiego (2001) oraz omówione w tym artykule dzieli ponad dziesięć lat. W tym czasie zaszły w Polsce znaczne zmiany społeczno-gospodarcze.

Opisywane badania dotyczące rozpoznania sposobów realizacji zajęć wychowania fizycznego wykazały, że w pięciu liceach realizowany był tradycyjny system klasowo-lekcyjny, a w czterech – system mieszany (zajęcia w systemie klasowo-lekcyjnym oraz zajęcia do wyboru przez ucznia). Spośród zajęć do wyboru najwięcej realizowano zajęć sportowych. Najczęściej były to: koszykówka, piłka nożna i siatkówka. W trzech szkołach prowadzono zajęcia sprawnościowo-zdro-

wotne (zazwyczaj w formie ćwiczeń siłowych i kulturystyki), a w dwóch – taneczne. W żadnej z dziewięciu szkół nie były realizowane aktywne formy turystyki.

Wyniki badań wykazały również, że w ponad połowie zdiagnozowanych liceów ogólnokształcących we Wrocławiu nie zostały wykorzystane nowe możliwości organizacji zajęć wychowania fizycznego. Prawdopodobnie wśród przyczyn takiego stanu rzeczy należy wymienić trudności związane z ułożeniem planu lekcji uwzględniającego zajęcia do wyboru przez uczniów, brak odpowiedniej infrastruktury sportowej w szkołach oraz brak dodatkowych kwalifikacji zawodowych nauczycieli wychowania fizycznego (np. dotyczących tańca, pływania czy narciarstwa zjazdowego). Wydaje się, że przyczyną braku realizacji aktywnych form turystyki w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu może być sposób organizacji tego fakultetu. Proponuje się go przeprowadzać w postaci zblokowania kilku lekcji wychowania fizycznego. Stąd może wynikać niechęć licealistów i nauczycieli do przeznaczania dnia wolnego (soboty lub niedzieli) na wyjazd lub brak zgody dyrekcji na realizację tego typu form aktywności w trakcie zajęć lekcyjnych.

„Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 września 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego” (Dz.U. z 2011 r., nr 175, poz. 1042) umożliwi ułożenie trzech godzin zajęć obowiązkowego wychowania fizycznego w sposób zapewniający pełne wykorzystanie zasobów szkoły oraz jej otoczenia i stworzenie własnej, oryginalnej oferty aktywności fizycznej dla uczniów.

W dwóch liceach (nr VIII i XV) zajęcia do wyboru wskazywane były co semestr, natomiast w pozostałych dwóch (nr VI i VII) raz na rok. Wydaje się, że możliwość wyboru zajęć przez uczniów w każdym semestrze powinna być standardem w każdej szkole. Pozwoliłoby to uczniom na realizację różnych form aktywności ruchowej, którymi się interesują (zwłaszcza w różnych porach roku). Dwie szkoły (LO VI i XV) dokonywały podziału uczniów na grupy zajęć do wyboru ze względu na poziom klas, natomiast dwie inne (LO VII i VIII) – ze względu na zainteresowania uczniów. Podział uczniów na grupy

zajęć do wyboru uwzględniający ich zainteresowania jest jak najbardziej zasadny. Istnieje bowiem szansa, że zaspokajając zainteresowania, ukształtuje się pozytywne postawy wobec kultury fizycznej. A to może oznaczać, że w przyszłości, po ustaniu obowiązku szkolnego, uczniowie będą samodzielnie podejmować aktywność fizyczną.

Znikoma liczba liceów ogólnokształcących we Wrocławiu uwzględniających zainteresowania aktywnością ruchową uczniów może wynikać z braku motywacji nauczycieli wychowania fizycznego do przeprowadzenia diagnoz zainteresowań. Rutyna w realizacji corocznych programów nauczania wychowania fizycznego oraz niechęć do tworzenia w każdym roku szkolnym nowych programów dla poszczególnych klas, których podstawą są zainteresowania uczniów, mogą być przyczynami takiego stanu rzeczy.

Najczęściej na zajęciach do wyboru realizowane są: koszykówka, piłka nożna i siatkówka, a w dalszej kolejności kulturystyka i aerobik.

W większości zdiagnozowanych liceów ogólnokształcących we Wrocławiu znajdowała się podstawowa baza sportowa, tzn. sala sportowa lub gimnastyczna oraz ewentualnie dodatkowe salki do realizacji ćwiczeń siłowych lub aerobiku. Brakowało natomiast obiektów, które mogłyby poprawić atrakcyjność zajęć, tzn. pływalni, lodowisk czy kortów tenisowych. Do niedawna w ramach programów Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Wrocławia licea mogły bezpłatnie korzystać z zajęć na pływalniach, kortach tenisowych, lodowiskach itp. Obecnie oferta ta została ograniczona do zajęć na lodowisku.

W tym miejscu należy podkreślić, że w Niemczech zajęcia z pływania oraz jazda na nartach należą do obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego już w szkole podstawowej, a sporty rowerowe zostały uznane przez wszystkie badane dzieci za ulubioną dyscyplinę sportu (Sawicki 2009).

Większość nauczycieli wychowania fizycznego oceniło liczbę obiektów sportowych w swoich szkołach jako niedostateczną, natomiast liczbę przyborów i przyrządów sportowych – jako bardzo dobrą. Wydaje się, że w ostatnich latach szkoły zostały dobrze wyposażone w przybory i przyrządy sportowe.

Realizacja m.in. projektów, takich jak „Nowa jakość praktyk pedagogicznych” umożliwiła szkołom zaopatrzenie się w nowe przybory i przyrządy sportowe dzięki środkom Unii Europejskiej. W ramach tego projektu szkoły otrzymały zestawy do nordic walking, piłki fitball, hantle, stopy oraz maty gimnastyczne.

Niewiele jednak zmieniło się w bazie sportowej liceów ogólnokształcących we Wrocławiu. Większość szkół dysponowała małymi salami sportowymi, które od wielu lat nie były remontowane. Przykładem może być zaniedbana infrastruktura sportowa LO V: zniszczone szatnie, brak natrysków, nierówne asfaltowe boisko szkolne. Podobny stan infrastruktury sportowej stwierdzono w pozostałych zdiagnozowanych liceach ogólnokształcących we Wrocławiu. Jedynie licea nr VII, IX i XV posiadały nowoczesne, duże sale sportowe, a tylko w liceum nr XV funkcjonował zmodernizowany kompleks boisk otwartych.

Ministerstwo Sportu i Turystyki (2013), na podstawie kontroli przeprowadzonej w latach 2007–2009 przez NIK w ramach kampanii „Stop zwolnieniom z WF-u”, oceniło, że ponad połowa szkół nie uwzględniała posiadanej infrastruktury w prowadzeniu zajęć wychowania fizycznego. Wśród skontrolowanych szkół 3/4 nie prowadziło działań zapobiegających spadkowej tendencji uczestnictwa uczniów w lekcjach WF.

Wyniki kontroli Ministerstwa Edukacji Narodowej za rok 2011/2012, które dotyczyły monitorowania realizacji zajęć wychowania fizycznego w formach proponowanych do wyboru przez uczniów, pozwoliły wykazać, że tylko 56,7% szkół ponadgimnazjalnych prowadziło lekcje wychowania fizycznego, oferując zajęcia do wyboru (Prokopczyk 2013).

Opracowanie oferty zajęć z wychowania fizycznego należy rozpocząć od rozpoznania potrzeb i zainteresowań uczniów oraz wziąć pod uwagę motywacje i kwalifikacje nauczycieli wychowania fizycznego. Oszacować należy również uwarunkowania lokalne szkoły, jej infrastrukturę sportową oraz motywację uczniów do uczestnictwa w zajęciach (Wróblewski 2011).

## WNIOSKI

1. W ponad połowie zdiagnozowanych szkół zajęcia wychowania fizycznego realizowane były w formie zajęć klasowo-lekcyjnych. Zajęcia do wyboru prowadzono tylko w czterech szkołach, a tylko w dwóch dobór uczniów na zajęcia był dokonywany ze względu na ich zainteresowania.

2. W badanych liceach spośród zajęć do wyboru najczęściej realizowano zajęć sportowych. Najczęściej były to zajęcia z koszykówki, piłki nożnej i siatkówki. W trzech szkołach prowadzono zajęcia sprawnościowo-zdrowotne (zazwyczaj w formie ćwiczeń siłowych i kulturystyki), a w dwóch – taneczne. W żadnej z dziewięciu szkół nie realizowano aktywnych form turystyki. W szkołach, w których prowadzone były zajęcia do wyboru, ofertę przygotowano z uwzględnieniem kwalifikacji zawodowych nauczycieli wychowania fizycznego oraz posiadanej infrastruktury sportowej.

3. Wszystkie zdiagnozowane licea dysponowały salami sportowymi. W czterech szkołach były boiska do piłki nożnej, piłki ręcznej oraz inne sale gimnastyczne. W sześciu liceach znajdowały się inne obiekty sportowe. Najczęściej należały do nich siłownie i małe sale do aerobiku. W żadnym z wybranych do badań liceów nie było pływalni i kortów tenisowych.

4. Wszyscy badani nauczyciele wychowania fizycznego ukończyli akademię wychowania fizycznego. Połowa badanych nauczycieli posiadała stopień awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego. Ponad 1/3 stanowili nauczyciele mianowani. Uprawnienia trenerskie z jednej dyscypliny sportu miała ponad połowa nauczycieli. Pozostali nauczyciele nie posiadali żadnych uprawnień trenerskich. Najwięcej nauczycieli legitymowało się uprawnieniami trenerskimi z koszykówki. Uprawnienia instruktorskie posiadała ponad połowa nauczycieli. Najwięcej było osób, które miały uprawnienia instruktorskie z dwóch dyscyplin. Prawie połowa nauczycieli nauczających w liceach ogólnokształcących we Wrocławiu nie posiadała żadnych uprawnień instruktorskich.

## BIBLIOGRAFIA

- Bereźnicki F. (2010) Zajęcia pozalekcyjne w gimnazjach, [w:] Denek K., Kamińska A., Kojs W., Oleśniewicz P. (red.), Edukacja jutra. Proces wychowania w szkole i poza nią, Humanitas, Sosnowiec, 155–160.
- Bronikowski M. (2012) Dydaktyka wychowania fizycznego, fizjoterapii i sportu, AWF, Poznań.
- Buczyński G. (2011) NIK o wychowaniu fizycznym w szkole, <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-wychowaniu-fizycznym-w-szkolach.html> [dostęp: 09.10.2011].
- Cancela Carral J.M., Pérez C.A. (2010) What do we know about the profile and characteristics of university physical education students? Findings from a pilot study, *Eur J Phys Health Educ*, 4 (2), 65–72.
- Christodoulou D. (2010) Health awareness and sporting behaviour of qualified Cypriot physical education teachers, *Wych Fiz Sport*, 54 (3), 147–150.
- Cendrowski Z., Czerna E., Frołowicz T., Madejski E., Pośpiech J., Przybylski W. (2008) Komentarz do podstawy programowej przedmiotu wychowanie fizyczne, [w:] Podstawa programowa z komentarzami. T. 8. Wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum, MEN, Warszawa, 37–44.
- Dobosz J., Trzczińska D. (2000) Kto i dlaczego nie ćwiczy na lekcjach wf., *Wych Fiz Zdrow*, 2/3, 81–83.
- Gandziarski K. (2000) Wybrane zainteresowania sportowo-rekreacyjne uczniów szkół wiejskich byłego województwa sieradzkiego, *Rozprawa doktorska*, AWF, Wrocław.
- Górna K. (2001) Przygotowanie młodzieży do uczestnictwa w kulturze fizycznej, AWF, Katowice.
- Jagusz M. (2009) Przygotowanie nauczycieli wychowania fizycznego do samokształcenia, *Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu*, 28, 269–277.
- Jansa P. (2010) Wybrane determinanty zivotniho stylu ucitelu zakladnich skol, *Telesna Kultura*, 33, 1, 57–68.
- Konukman F. (2010) Teacher-coach role conflict in school-based physical education in USA: a literature review and suggestions for the future, *Wych Fiz Sport*, 54, 2, 59–64.
- Kosiba G. (2012) Praktyka doskonalenia zawodowego nauczycieli wychowania fizycznego, *Wych Fiz Zdrow*, 7, 10–14.
- Koszczyk T., Gandziarski K. (2001) Kwalifikacje zawodowe nauczycieli prowadzących zajęcia z wychowania fizycznego w szkołach wiejskich, [w:] Jonkisz J., Lewandowski M. (red.),

- Wychowanie i kształcenie w zreformowanej szkole, AWF, Wrocław, 133–138.
- Lewandowski M. (1994) Warunki realizacji zajęć wychowania fizycznego w klasach początkowych szkół podstawowych miasta Wrocławia, Rozprawa doktorska, AWF, Wrocław.
- Malska-Śmiałowska A., Kołodziej A. (2005) Proszę zwolnić moje dziecko z lekcji wychowania fizycznego z powodu..., [w:] Bartoszewicz R., Koszycz T., Nowak A. (red.), *Dydaktyka wychowania fizycznego w świetle współczesnych potrzeb edukacyjnych*, AWF, Wrocław, 143–146.
- Mersh R. (2010) Physical activity, lesson context and teacher behaviours within the revised English National Curriculum for Physical Education: a case study of one school, *Eur Phys Educ Rev*, 16 (1), 29–45.
- Ministerstwo Sportu i Turystyki (2013) Stop zwolnieniom z WF-u, [http://www.msport.gov.pl/kampania/stop-zwolnieniom-z-wf?edit\\_mode=true](http://www.msport.gov.pl/kampania/stop-zwolnieniom-z-wf?edit_mode=true) [dostęp: 16.12.2013].
- Osiński W. (2002) Zarys teorii wychowania fizycznego, AWF, Poznań.
- Ostaszewski P. (2000) Procesy warunkowania, [w:] Strelau J. (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki. Tom 2. Psychologia ogólna*, GWP, Gdańsk, 104–105.
- Pawłucki A. (2001) Nauczyciel wobec ponowoczesnych przejawów kultu ciała ucznia, [w:] Jonkisz J., Lewandowski M. (red.), *Wychowanie i kształcenie w zreformowanej szkole*, AWF, Wrocław, 123–128.
- Pawłucki A. (2007) Osoba w pedagogice ciała: prawo pokoju olimpijskiego, *Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego*, Gdańsk–Olsztyn.
- Pawłucki A. (2009) Nauczyciel wychowania fizycznego – sługa różnych panów, czy sługa dla siebie – przypadek polski, *Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu*, 28, 209–214.
- Patterson D., Collins J. (2012) Middle school girls' perceptions of their physical education classes and teachers, *Med Sport*, 16 (1), 12–16.
- Petrie K. (2010) Creating confident, motivated teachers of physical education in primary schools, *Eur Phys Educ Rev*, 16 (1), 47–64.
- Polanowska J. (2013) „WF z klasą” gra dalej, <http://www.ceo.org.pl/wf/news/wf-z-klasa-gra-dalej> [dostęp: 16.12.2013].
- Prokopczyk P. (2013) Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych i niepublicznych, <https://bip.nik.gov.pl/kontrolne/wyniki-kontroli-nik/kontrolne,12063.html> [dostęp: 28.11.2013].
- Rokita A. (1999) The timetable of physical education (PE) activities as an example of providing interest in mobile activity for students, [w:] Parisi P. (red.), *Proceedings of the 4<sup>th</sup> Annual Congress of the European College of Sport Science, Sport Science '99 in Europe*, University Institute of Motor Science, Roma, 397.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, *Dz.U. z 2009 r., nr 4, poz. 17*.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 września 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego, *Dz.U. z 2011 r., nr 175, poz. 1042*.
- Sawicki Z. (2009) Pozaszkolna aktywność sportowa 14-letnich uczniów szkół niemieckich, *Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu*, 28, 419–427.
- Schwarz R. (2011) The importance of physical education teachers in Germany: theoretical and educational system considerations of the concept of profession, *Baltic J Health Phys Activ*, 3 (3), 208–217.
- Smibert A. (2010) School, community, and family working together to address childhood obesity. Perceptions from the KOALA lifestyle intervention study, *Eur Phys Educ Rev*, 16 (2), 155–170.
- Wróblewski P. (2011) Realizacja podstawy programowej z wychowania fizycznego, <http://www.ore.edu.pl/component/phocadownload/category/70-realizacja-podstawy-programowej?download=503:realizacja-podstawy-programowej-z-wychowania-fizycznego> [12.09.2011].
- Xu F. (2010) Association between social and environmental factors and physical activity opportunities in middle schools, *Eur Phys Educ Rev*, 16 (2), 183–194.

Praca wpłynęła do Redakcji: 26.01.2015  
Praca została przyjęta do druku: 11.05.2015

Adres do korespondencji:

Marcin Ściślak  
Katedra Zespołowych Gier Sportowych  
Akademia Wychowania Fizycznego  
ul. Mickiewicza 58  
51-617 Wrocław  
e-mail: marcin.scislak@awf.wroc.pl  
tel. +48 71 347 3546